

NADAHNUTOST BAŠTINOM

Nikica Kolumbić,

POTICAJI I NADAHNUĆA

Studije i eseji iz starije hrvatske književnosti

(Dom i svijet, Zagreb 2005.)

Studije i eseji iz starije hrvatske književnosti akademika Nikice Kolumbića objedinjeni u knjizi **Poticaji i nadahnuća** donose znanstvenoj i stručnoj javnosti autorove tekstove o razdobljima renesanse, baroka i prosvjetiteljstva objavljivane tijekom posljednjih tridesetak godina u periodičkim publikacijama. Ova je monografija logičan nastavak autorovih prethodnih knjiga. Naime, svoje je priloge o srednjovjekovnoj hrvatskoj književnosti objedinio u knjizi **Po običaju začinjavac** (Split, 1994.), a već davne 1980. godine objavio je knjigu **Hrvatska književnost od humanizma do manirizma** kao sintetsku studiju kojom se među prvima u hrvatskoj književnoj historiografiji priklanja tezi o postojanju manirizma u hrvatskoj književnosti. Tijekom polustoljetnoga bavljenja starijom hrvatskom književnošću objavio je čitav niz znanstvenih članaka, priredio više antologija i pojedinačnih književnih tekstova za tiskanje, a zapažen je i njegov prepjev Marulićeve *Judite* na suvremeni hrvatski jezik.

Članci su u ovoj Kolumbićevoj knjizi raspoređeni u četiri poglavlja. Prva i najopširnija cjelina naslovljena je **Prevlast individuuma** (od 9. do 244. str.) i

objedinjuje radove usmjerene valorizaciji hrvatske renesansne književnosti. U tekstu *Europski odjeci i originalne crte u hrvatskoj renesansnoj književnosti* koji otvara prvo poglavlje, autor se zalaže za kompleksno sagledavanje hrvatske renesansne književnosti kao ploda prožimanja i simbioze stranoga i domaćega. Naglašava značaj humanističkih pisaca koji na latinskome jeziku aktualiziraju domaće teme, a također u hrvatsku književnost uvode svjetovnu tematiku čime utiru put piscima na narodnome jeziku. Upravo teme iz domaće stvarnosti uz stilske i žanrovske osobitosti činit će onaj segment po kojemu se hrvatska književnost može smatrati originalnom u korpusu europske renesansne književnosti. Na tim će osnovnim polazištima autor interpretirati najznačajnija djela naše renesanse.

Govoreći o M. Maruliću (*Marko Marulić na prijelazu iz srednjega vijeka u renesansu*) pokazuje osnovne elemente njegove poetike u kojoj se objedinjuju antički i srednjovjekovni elementi s novim renesansnim poticajima, te s marulićevskom angažiranošću u praktičnom životu i interesom za čovjeka. Jedno od Kolum-

bičevih dominantnih područja istraživanja je drama posebice u srednjovjekovnoj književnosti gdje je upravo u iscrpnim analizama prikazanijskih tekstova dao najveći doprinos, a taj se interes nastavlja i u analizama djela renesansnih autora. Uz iščitavanje dramskih elemenata u Marulića (*Dramski elementi u Marulićevu pjesničkom postupku*) fokusira se na dramsko i u Mavra Vetranovića (*Vetranovićevo „Uskrnutje Isukrstovo“ u kontinuitetu hrvatskih dramskih preobrazbi*) prateći upravo razvoj uskrzne teme od srednjovjekovne poezije preko prvotnih dramtizacija do razvijene drame. Autor uporednom analizom Vetranovićeve teksta s prethodnim anonimnim tekstovima uskrsnoga ciklusa pokazuje pomake koji se događaju u preoblikovanju žanra pri umjetničkoj preradbi, uočava elemente renesansne poetike naglašavajući koliko je u Vetranovića važno slijeđenje domaće tradicije. Tekstom Vetranovićeve *maniristička faza*, odnosno analizom njegova nedovršena spjeva *Piligrin* i zaključkom da ga možemo nazvati prvim hrvatskim manirističkim pjesnikom, Kolumbić na određeni način objedinjuje sve dosege i raznolikosti Vetranovićeve opusa.

Kao što je uvodno naglasio, Kolumbić će u gotovo svim tekstovima tražiti ono što je u naših autora autohtono, domaće, iako neće nijekati poticaje koji su dolazili iz drugih književnosti, posebice one talijanske. Pišući o Petru Zoraniću (*Najrodoljubljivije djelo hrvatske renesanse*) parafrazira B. Vodnika i pokazuje kako su sve teme u *Planinama* podređene upravo onoj objedinjujućoj i imanentnoj – rodoljubnoj temi.

U dva se teksta Kolumbić bavi Hanibalom Lucićem. Već spominjani interes za dramsko izražen je u tekstu *Izvori hvarske 'Robinji' i dramsko-umjetnički dometi njena autora* koji je u vrijeme nastanka bio jedan od značajnih priloga reinterpetaciji teme dramskih robinja u starijoj hrvatskoj književnosti. U prilogu *Čitajući ponovo Lucićeve liriku*, autor primarno govori o hvarskome renesansnome književnome krugu koji se odlikuje određenim stanjem duha i građanskom sviješću što će posebno doći do izražaja u Pelegrinovića, Hektorovića i Lucića. Stanje u hvarskoj sredini 16. stoljeća aktualizira također u tekstovima: *Ustanak Matija Ivanića i stupanj građanske svijesti hrvatskih renesansnih pjesnika*, Hektorovićevo *'Ribanje'* kao predmet književnoznanstvenih ispitivanja te Petar Hektorović i hvarska renesansna sredina.

Renesansne teme su predmet još dvama radovima prvoga poglavlja Kolumbićeve knjige: *Boccacciova novela VIII-10 i Držićev 'Dundo Maroje' i Trogirski 'Vartal' i njegov sastavljač Petar Lucić* (to je ujedno i dio teksta predgovora Lucićeve *Vartla* čiji je Kolumbić priređivač). Jasno je da tematiziranje opusa Marina Držića kada se govori o hrvatskoj renesansnoj književnosti ne može biti preskočeno. I tu se Kolumbić bavi temom poticaja što je pri proučavanju M. Držića opće mjesto – genijalnom Držiću i njegovu talentu kontinuirano se pronalaze izvori i uzori, bilo u antičkoj ili talijanskoj komediografskoj književnosti 15. i početka 16. stoljeća. Kolumbić čini odmak i tematsku podudarnost nalazi u Boccacciovoj noveli, ali zastupa tezu da su to samo poticaji i

nadahnuća jer Držić je svemu preuzetome uvijek znao udahnuti poseban život.

Drugo je poglavlje knjige **Bogaćenje izraza** (od str. 245. do 354.) posvećeno baroknome stoljeću. Autorov se interes usredotočuje na Ivana Gundulića (članci *Gundulićeve rane drame i formiranje njegove pjesničke ličnosti i Poticajne komponente Gundulićeva stvaralaštva*), na temu sigetske bitke (*Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka i Vitezovićev lirski doživljaj sigetske tragedije*), te na prepjeve latinskih crkvenih himni što ih je sačinio Bartol Kašić, a koje su u cjelini slabo poznate jer su ostale u rukopisu sve do 1912. godine, a samo ih je pet objavljeno u *Ritualu rimskom* (Kašićeve „Pjesni duhovne“ iz 1634. u okviru barokne lirike).

U trećemu poglavlju **U službi pouke** (od str. 255. do 468.) autor okuplja tekstove vezane uz književnost 18. stoljeća. Iako se radi o stoljeću prosvjetiteljstva prepoznatljiv je njegov interes za srednjovjekovlje što se manifestira u izboru tema. Jedna je od takvih tema obrađena u članku *Glagoljska matrikula biogradske bratovštine od Uznesenja Blažene Dvice Marije*. Iako ta matrikula nastaje u 18. stoljeću, matrikule žanrovski pripadaju srednjovjekovnoj matici. Nastavak i preradu tema srednjovjekovne književnosti, posebice pasionske tematike obuhvaćaju prilozi: *Mjesto Tome Babića u razvoju hrvatske pasionske poezije, Tradicijsko i izvorno u Muci Isukrstovoj fra Petra Kneževića te Odjeci srednjovjekovne književnosti u hrvatskom kajkavskom pjesništvu do preporoda*. Spomenutim člancima valja dodati još tri: *Toma Babić – Grabovčev i*

Kačićev preteča, Andrija Kačić Miošić u svome vremenu i Folkloro i umjetničko u „Razgovoru Ugodnom“ Andrije Kačića Miošića u kojima prepoznajemo autorovu temu kojom se bavi posljednjih godina, a to je franjevačka književna baština. Tematizirajući specifičnu franjevačku književnu produkciju, Kolumbić apostrofira poznate ili jedva poznate autore i njihov prinos hrvatskoj književnosti koji je često zanemarivan. I u proučavanju književnosti 18. stoljeća razvidna je Kolumbićeva usmjerenost na istraživanje drame, odnosno dramskih tekstova (*Didaktičnost kao dramaturška komponenta hrvatske prosvjetiteljske drame*), a to poglavlje završava tekstom *Tituš Brezovački između prosvjetiteljstva i predpreporodnih nastojanja*.

Posljednje, četvrto poglavlje knjige **Pogled unatrag** (od str. 469. do 527.) karakteriziraju prilozi koji apostrofiraju odjeke i djela starije hrvatske književnosti u pojedinim razdobljima novije hrvatske književnosti, odnosno u 19. i 20. stoljeću. Prva dva članka (*Stariji hrvatski pisci u svijetlu preporodnog doba u Dalmaciji i Hrvatski dopreporodni pisci u „Zori dalmatinskoj“*) bave se djelima i piscima starije hrvatske književnosti u prvim tiskovinama na dalmatinskom području u 19. stoljeću, odnosno u doba ilirizma. Ono što autor naglašava u oba teksta, a što valja ponoviti – u tome vremenu u Dalmaciji stariji su hrvatski pisci izuzetno cijenjeni zbog umjetničkih vrijednosti, zbog jezičnoga bogatstva i jezične čistoće. Članak *Stariji hrvatski pisci u časopisima 50-ih i 60-ih godina XIX. stoljeća* prati razvoj interesa za našu književnu baštinu u časopisima *Kolo*, *Neven* i *Književnik*

odnosno do pokretanja Akademijine edicije *Stari pisci hrvatski*. O mjestu i ocjeni hrvatske srednjovjekovne književnosti u prvim povijestima hrvatske književnosti Kolumbić raspravlja u prilogu *Hrvatska srednjovjekovna književnost u književnoj znanosti u doba moderne* i zaključuje kako onovremeni proučavatelji nisu vidjeli literarne vrijednosti te književnosti. *Recepcija Marulićeve Judite u kontekstu jubilarne godine 1901.* prilog je kojim autor podsjeća da je proslava Marulićeva jubileja bio značajan događaj te da sigurno predstavlja prijelomnu točku u vrednovanju hrvatskih literarnih vrijednosti davnih vremena. Na citiranu autorovu tvrdnju nastavlja se na neki način i posljednji, 33. prilog knjige *Stari hrvatski pisci u kazališnim izvedbama dvadesetih godina XX. stoljeća*, jer Kolumbić smatra da su izvedbe u tim godinama pridonijele intenziviranju interesa za staru dramsku baštinu do čega dolazi u tridesetim godinama. Naglasimo još da je knjiga opremljena *Sažetcima*

(Summary) svih članaka na engleskome jeziku, *Bibliografskim podatcima* o člancima, *Kazalom imena* i *Bilješkom o autoru*.

Nikica Kolumbić, rođenjem Hvaranin, životom Zadrinanin objedinjujući u ovoj vrlo obimnoj knjizi (576 stranica) dio svoga opusa nastalog u posljednja tri desetljeća XX. stoljeća kao da na simboličan način ispisuje povijest vlastite zavičajne književnosti baveći se piscima zadarskoga i hvaraskoga renesansnoga kruga, a onda sve šire ocrtavajući i pomičući bašćinske granice prema Splitu i Dubrovniku, ali i kajkavskim i širokim štokavskim područjima. Tri su stoljeća starije hrvatske književnosti i sve hrvatske književne regije tih stoljeća u Nikici Kolumbiću našle vrsna interpretatora, a čitatelju je omogućeno da njegove priloge dosad razasute po različitim časopisima i zbornicima čita ukoričene u jednoj knjizi.

Ines Srdoč-Konestra